

FRANSIZ HUKUKUNDA “COMPARUTION PERSONELLE” VE DELİL DEĞERİ

Marc LE MASSON*

Çeviren: Arş. Gör. Murat YAVAŞ**

I. GENEL BİLGİ

Eski Medeni Yargılama Kanunu, tarafın dinlenmesine yönelik iki tedbir öngörmüştür. Bunlar, vakıa üzerindeki dinleme ve tarafın hakim huzuruna çıkmasıdır.

Tarafın hakim huzuruna çıkması ve oradaki beyanlarının delil değeri konusunda, 17 Aralık 1973 tarihli ve 73-1122 no'lu kararname ile pek de köklü olmayan değişiklikler meydana gelmiştir. Bugün bu kuruma yönelik düzenleme, NCPC (Nouveau Code de Procédure Civile) m. 184-198 arasında yapılmıştır.

Tarafın hakim huzuruna çıkması anlamına gelen”la comparution personnelle”bir tahkikat tedbiri olarak değerlendirilebilir. Bu tedbirde, hakim, tarafları davet ederek (ya da sadece bir tarafı) onları sebep ve vakıa yönünden dinleme imkanı elde eder ve bunun neticesinde karar verme şansına sahip olur. Kurum, bu açıdan NCPC m. 183-284 arsında düzenlenmiş bulunan tahkikat tedbirlerindeki rejime tabidir.

Herşeyden önce hakimin vakıalar hakkında daha sağlıklı bilgi edinebilmesine zemin hazırlayan ve delil değeri bulunan bu kurum, tarafın ikrarını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Hakimin ayrıca yemin teklifinde bulunmasından da imtina etmesini sağlar. Çünkü hakimin yemin teklifi bir risktir. Zira yemin ile vakıa kesin delille ispatlanmış olur. Oysa mahkemenin, tarafın beyanlarını değerlendirme, takdir etme yetkisi bulunmaktadır. Öyle ki bu beyanlarla vakıalar hakkında bilgi edinme sözkonusu olurken, aynı zamanda bu yazılı delil başlangıcı olarak da değerlendirilir.

* Maitre de conférences à laFaculte de droit et des sciences politiques de Nantes (Recueil, Dalloz, 1998/3, V° Comparution Personelle).

** Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflâs Hukuku Anabilim Dalı.

A."La Comporution Personelle Kurumunun Sınırları"

Bu kurumun sınırları oldukça geniştir. Yasakoyucu, bu kurumu geniş bir şekilde kullanılmasına imkan verecek şekilde düzenlemeye özen göstermiştir.

B. LA COMPARUTION PERSONELLE KURUMUNA KARAR VERECEK YETKİLİ MERCİ

Tüm tahkikat önleminde olduğu gibi comporation personelle kurumuna da bütün yargılama çeşidinde karar verilebilir.

Buna kanıt olarak da NCPC m. 749 gösterilebilir. Maddeye göre tüm tahkikat tedbirlerine olduğu gibi bu kuruma da her yargı merciinde karar verilebilir. (İş mahkemeleri, Ticaret mahkemeleri vs.).

C. LA COMPARUTION PERSONELLE KURUMUNA MÜRACAATA İZİN VEREN HALLER

Yeni Medeni Yargılama Kanununun 184.maddesinden kaynaklanan bu kuruma ikrarın yasaklandığı (geçerli olmadığı) hallerde karar verilebilir. Yargıtay'ın 1925 tarihli bir kararında babalık davasında bir aile ferдинin tanıklık edebilmesine imkan vermek için comparution personelle kurumuna karar verilmiştir.

Aslında kurumun kullanım alanı oldukça geniştir. Tarafın ikrarını temin maksadıyla da bu kuruma başvurulabilir. Dolayısıyla ikrarın bir delil olarak kullanılmasına müsaade edilmediği alanlarda bu kurum devreye girebilir. Hakim bu sayede vakıalar hakkında aydınlanmaktadır.

D. KURUM ÇERÇEVESİNDE HAKİM HUZURUNA ÇIKABİLECEK KİŞİLER

NCPC m. 184 bu konuda çok açıktır. Anılan maddeye göre, hakim her konuda tarafların ya da sadece birinin beyanlarını dinlemek ve bilgi sahibi olmak, kanaatini güçlendirmek için bu kuruma karar verebilir. Eski NCPC taraflardan sadece biri için böyle bir karar verilebilmesine imkan tanımıyordu.

Bu kuruma kural olarak sadece davanın tarafları muhatap edilebilir. Kişinin davacı yada davalı olması bu kuruma muhatap olabilmesi açısından önemsizdir. Davaya müdahale edenin de bu kuruma muhatap olabilmesi mümkündür.

İflas etmiş olan bir borçlu hakkında da bu kuruma karar verilebilir.

Ancak bu noktada NCPC m. 197 anılmalıdır. Hakim, bu kuruma taraflardan birisi ya da her ikisi için karar verirken mutlaka onların ehliyet durumunu dikkate almalıdır. Ayrıca delillerin ikamesi hakkındaki kurallarda "la comparution personnelle" kurumuna karar verilirken dikkate alınmalıdır.

Tarafta mevcut ehliyetsizlik halleri bu kuruma karar verilmeye engeldir. Çünkü bunun neticesinde taraftan ikrar elde etme amaçlanmaktadır. Ehliyetsiz kişinin de ikrarının geçersiz olacağı kuşkusuzdur.

8 Ocak 1993 tarihinden beri C.C. m. 388-1'de belirtilen kurallar çerçevesinde çocukların dinlenmesi ile hakim huzurunda beyanlarının alınması arasında fark gözetilmektedir.

NCPC m.197/2 tüzel kişilerin de bu kuruma muhatap olabileceği düzenlemiştir.

II. LA COMPARUTION PERSONELLE KURUMUNUN PROSEDÜRÜ

A. HAKİM HUZURUNA ÇIKMAYA YÖNELİK KARAR

Kuşkusuz bu kuruma her durumda karar verilebilir. Özellikle NCPC m.144 çerçevesinde tüm tahkikat önlemleri dikkate alındığında bu daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

NCPC m. 184-198. açık olmamakla birlikte, NCPC m. 143 çerçevesinde tahkikat önlemlerine her zaman karar verilebileceği ifade edildiğinden comparution personnelle kurumuna da her zaman karar verilebilir. Bu kararın re'sen verilebilmesi mümkün olduğu gibi talep üzerine de kurum devreye sokulabilir.

Taraflarca ya da taraflardan birisince böyle bir talepte bulunulduğunda hakim bu talebi kabul veya reddedebilir. Red durumunda bu kararın gerekçelendirilmesi zorunludur.

Esas olan, hakim huzuruna çıkma kararını veren mahkeme önünde tarafın beyanlarını ortaya koymasıdır. Dolayısıyla uyuşmazlık hakkında karar verecek olan hakim huzurunda bu beyanların ortaya konacak olması kararın daha sağlıklı olmasına yol açacaktır.

B. COMPARUTION PERSONELLE KURUMUNUN GERÇEKLEŐTİRİLMESİ

Kuruma karar verildikten sonra bunun gerçekleştirilmesine yönelik prosedür çok basittir. İlk etapta taraflar davet edilmelidir. Böylece karar hemen icra edilebilecektir. Daha sonra taraf ya da taraflar dinlenmelidir.

1. Tarafların Davet Edilmesi

La Comparution personelle kurumuna karar veren mahkeme, sorgulamanın yapılacağı yeri, günü ve saati belirler. Bu hususlar mutlaka taraflara yapılacak olan davetiyede gösterilmelidir. Bu noktalar ayrıca kararda da (la comparution personelle kararında) yer almalıdır. Ancak dinlenecek olan tarafa vakıaları bildirme zorunluluğu yoktur. Sadece, başvuru bu kurumun uyuşmazlığın çözümüne katkıda bulunacağını belirtmesi yeterlidir.

Comparution personelle yargılamasında tarafların davet edilmeleri ile ilgili özel kuralların bulunmaması halinde NCPC m. 160'a atıf yapılarak çözüm üretilmelidir.

Comparution personelle kurumuna karar veren mahkeme aynı zamanda derhal o duruşmada bu kararı uygulayabilir. Bu imkan, yeni NCPC'nin yürürlüğe girişinden beri bütün tahkikat önlemleri için geçerlidir.

Bu kurumun hemen icrası bu gün öngörülmektedir. Bu olasılık, kuşkusuz comparution personelle kurumuna karar verildiği anda tarafların hazır bulunması ihtimalinde mümkündür. Aksi halde derhal icra söz konusu olamaz.

2. Tarafların Dinlenmesi

La Comparution personelle rejimini karakterize eden esneklik, kendisini, tarafların sorgulanması dolayısı ile göstermektedir. Tarafın dinlenmesi ile ilgili olarak hakimin çok sayıda seçeneği vardır. Taraflar birlikte dinlenebileceği gibi şartlar gerektiriyorsa ayrı ayrı da dinlenebilirler. Ayrı ayrı dinlemenin hangi şartların ya da durumların gerçekleşmesi halinde meydana gelebileceğine ise kanun değinmemiştir. Ancak bu hallerin ya da durumların neler olabileceğini tahmin etmek zor değildir. Örneğin taraflardan biri diğerinin varlığından etkilenebilecek ise, ayrı ayrı dinleme sözkonusu olabilir. Ama bu halde dahi kanunkoyucu, savunma haklarının muhafazası için gerekli tedbirleri öngörmüştür. Bu bağlamda savunma tarafının yüzleşme talep edebilmesi her zaman mümkündür.

Taraflardan sadece birinin dinlenmesine yönelik karar verildiği zaman o taraf, diğer tarafın da hazır bulunduğu bir ortamda dinlenir (NCPC m.189/2).

NCPC m. 189/3'e göre taraflardan birinin bulunmayışı diğerinin dinlenmesine de engel değildir.

Esas olarak tarafın dinlenmesi, buna karar veren hakim huzurunda olur. Dolayısıyla soruları (vakiaların aydınlanmasına yönelik) kuruma karar veren hakim sorabilir. Diğer tarafın soru sorma hakkı yoktur. Ancak kişi, hasım tarafa sorulmak üzere gerekli gördüğü hususları hakim aracılığı ile iletebilir (NCPC m. 193). Ancak tarafın bu imkandan yararlanabilmesi için sorgulama (dinleme) faaliyetinin sonuçlanmış, bitmiş olması gerekir. Hakime, diğer tarafın, sorularını yazılı bir şekilde vaktinden önce iletmesi yasaktır. Hakimin dinlenecek olan tarafa, hasım tarafça hazırlanmış olan soruların gerekli olup olmadığını (uyuşmazlığın çözümüne katkıda bulunup bulunmayacağını) takdir etme hakkı her zaman bulunmaktadır. 193. madde anlamında diğer taraf sadece gerekli gördüğü soruları sorma durumundadır.

Soruların olayla ilgili olmasını (doğallığını) garanti etmek için 192. madde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre dinlemenin tarafların avukatlarının huzurunda olması kuraldır. Kanunkoyucunun buradaki amacı, kişinin kendisini güvencede hissetmesini sağlamaktır. 192. madde hem dinlenen ve hem de dinlenmeyen taraf için de uygulanabilmektedir.

Eğer her iki taraf da hazır ise, avukatların, tarafların yerine geçerek sorulan sorulara cevap vermesi ya da onlara yardım etmesi mümkün değildir. Çünkü olayları en iyi bilen taraflardır. O halde, verilecek cevapların da konu ile bağlantı olması ancak soruların bu kişilerce cevaplandırılması ile sağlanacaktır.

Tarafların dinlenmesi esnasında bir uzman kişinin mevcudiyeti bazı tip uyuşmazlıklarda yararlı olabilmektedir. Uzman kişi bazen teknik konularda sorulan soruların kalitesini ve yararlılığını hakimden daha iyi takdir edebilir.

NCPC m. 190'a göre taraflar tanıklarla yüzleştirilerek ve bir uzmanın varlığında dinlenebilirler.

NCPC m. 194'e göre tarafların beyanları tutanağa yazılır.

C. LA COMPARUTION PERSONELLE KURUMUNUN UYGULAMA SONUÇLARI

Bu konuyu NCPC m.198 düzenlemektedir. Buna göre dinlenen tarafın sorulan soruyu cevaplamaması veya bunu reddetmemesi veya dinlenecek olan tarafın hazır bulunmaması durumunda yazılı delil başlangıcına eşdeğer bir durum doğmaktadır.

La Comparution personelle tarafın ikrarını elde etmeye yardımcı olabilir. (C.C. m. 1356).

Genellikle dinleme esnasında tarafların beyanları çok net değildir. Bu beyanların inandırıcı olup olmadığını belirleme ve takdir etme konusunda hakimin geniş bir takdir hakkı bulunmaktadır.

Tarafların beyanları yazılı delil başlangıcı meydana getirilebilir (Yargıtayın 9 Aralık 1981 tarihli kararı).

Tarafın, sorulara cevap vermeyi reddetmesi veya sessiz kalması da mümkündür. Bu olumsuz tutum yazılı delil başlangıç durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Dinlenecek (sorguya çekilecek) olan tarafın yokluğu her zaman müeyyidelendirilemez. İstinaf mahkemesi tarafından karar verilmiş olan comparution personelle halinde taraflardan birinin istem dışı duruşmada yer almamış olması halinde, olayın aydınlandığı düşünülüyorsa (o ana dek yapılan yargılamada) bu yokluğun bir yaptırımı olmaz (Yargıtay'ın 9 Kasım 1977 tarihli kararı).